

Nr 462.

Av herrar **Håstad** och **Hagberg** i Malmö, om utredning av frågan om magistrats skiljande från rådhusrätt i avseende på magistratens statliga funktioner m. m.

I sitt utlåtande nr 1 i anledning av väckt motion, I: 2, vari slutlig utredning av frågan om magistrats skiljande från rådhusrätt begärdes, erinrade sammansatta konstitutions- och första lagutskottet vid 1943 års riksdag därom, att frågan beträffande en reform avseende ändring eller avskaffande av magistratsinstitutionen sedan 1800-talets mitt vid flera tillfällen och i olika sammanhang varit under övervägande. Ibland hade spørsmålet om en omorganisation av den kommunala förvaltningen, ibland spørsmålet om ett förstatligande av rättsskipningen i städerna aktualiserat reformkraven. Ett omfattande utredningsarbete hade ägnats frågan.

Utskottet ansåg visserligen för sin del att en reform av magistratsinstitutionen ur olika synpunkter vore påkallad — flertalet av de hörda myndigheterna och sammanslutningarna hade tillstyrkt motionärens förslag — och den föreslagna utredningen i och för sig önskvärd. Men den omständigheten, att en slutlig lösning även komme att inbegripa frågan om kostnaderna för städernas rättsskipning och att densamma med hänsyn till dåvarande statsfinansiella förhållanden icke kunde åvägbringas, föranledde utskottet att föreslå utredning endast av frågan, huruvida magistratens kommunala funktioner kunde upphöra eller överflyttas på andra organ. Riksdagen biföll utskottets hemställan. I direktiven av den 22 mars 1946 till kommunallagskommittén heter det: »Ehuru vissa olägenheter äro förbundna med en dylik begränsad revision av magistratsinstitutionen, synes det angeläget, att i samband med en allmän utredning rörande den kommunala lagstiftningen jämväl undersökes i vad mån det av riksdagen framställda önskemålet låter sig realisera.» Tiden synes numera vara inne att även frågan om magistratens administrativa uppgifter utredas. Dessa uppgifter äro av synnerligen mångskiftande beskaffenhet, bl. a. må här framhållas handhavandet av exekutionsväsendet, åliggandena beträffande mantalsskrivning, prövning av ärenden rörande fastställelse av avstyckning, viss befattning med fastighetsregistret, förande av handelsregister samt utfärdandet av ordningsföreskrifter. Även om dessa administrativa uppgifter icke i och för sig äro särskilt maktpåliggande eller tidskrävande, innebära de likväl en betydande arbetsplittring för magistratsledamöterna till men för det centrala i deras verksamhet, domaruppgifterna. Den nya processordningen ställer ökade krav på domstolsledamöterna samt nödvändiggör att

dessa få tillfälle att mera koncentrerat och utan avbrott ägna sig åt målen. Någon större svårighet att överflytta de administrativa uppgifter, som lämpligen böra handhas av andra organ, på dessa torde icke föreligga. Motsvarande uppgifter handhas ju på annat sätt i landsrättsstäderna.

Som sammansatta utskottet framhöll i sitt utlåtande står en slutgiltig lösning av magistratens ställning i nära samband med frågan om kostnaderna för städernas rättsskipning. Rättsväsendets förstatligande är emellertid en ekonomisk fråga, som icke lämpligen kan lösas såsom ett isolerat problem. Magistratsstädernas bekostande av den lokala rättsskipningen ingår nämligen som ett led i det frågekomplex som brukar benämnas städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten. Bland skyldigheterna märkes, förutom bekostandet av den lokala rättsskipningen, bekostandet av åklagar- och exekutionsväsen. Vissa magistratsstäder ha också egna uppborädsverk. Beträffande de särskilda rättigheterna märkes stapelstadsrätten och den därmed förenade skyldigheten att bekosta tullhusbyggnad. Vidare ha äldre stapelstäder regelmässigt anspråk på tolagsersättning jämlikt K.K. om bl. a. upphörande av tolagsavgiften till städerna den 18 december 1857. Av övriga särrättigheter, som av ålder tillkommit städerna, må här nämnas städernas auktionsmonopol och rätt att uppbära vissa avgifter för torg- och gatuhandel samt vid överlåtelse av fastighet. Ursprungligen torde avsikten ha varit att skyldigheterna och rättigheterna skulle ur ekonomisk synpunkt motsvara varandra. Hur därmed numera förhåller sig torde klarhet endast kunna vinnas genom en utredning. Bland de argument som framförts för rättsväsendets förstatligande må här också erinras om påpekan det av att det strider mot principen om domarmaktens oberoende, att rådhusrättens löner, biträdesanslag och de yngre ledamöternas avancemangsmöjligheter skola vara beroende av beslut och offentliga debatter av samma medborgare eller myndigheter, som rådhusrätten stundom kan ha som parter i olika mål och ärenden.

Den särställning, som magistratsstäderna intaga, måste alltså betraktas i ett vidare sammanhang. En utredning åsyftande en slutgiltig lösning av magistratens ställning måste därför komma att beröra frågan om städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten. Uppborädsberedningen hade på sin tid anledning vidröra frågan samt framhöll därvid angelägenheten av att densamma snarast möjligt gjordes till föremål för utredning. I sin skrivelse nr 605 år 1945 har även riksdagen med anledning av propositionen med förslag till utbyggnad och omläggning av uppborädsorganisationen framhållit, att en utredning rörande städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten snarast borde komma till stånd.

I anledning av vad sålunda framhållits hemställas,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta utredning, eventuellt genom vidgade direktiv till kommunallagssakkunniga, därest så finnes lämpligt, angående magistrats skiljande från råd-

husrätt i avseende på magistratens statliga funktioner och städernas särskilda rättigheter och skyldigheter i förhållande till staten, samt om framläggande för riksdagen av det förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 26 januari 1952.

Elis Håstad.

Erik Hagberg.